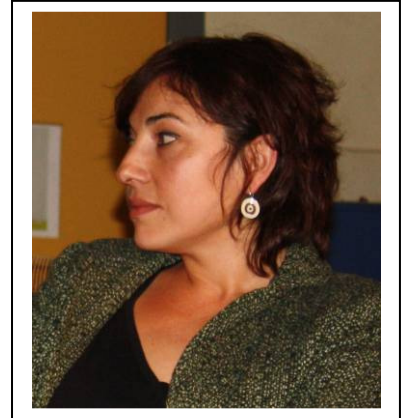

INTERVIEW met MERYEM KANMAZ

“Focus niet op het verschil”

Politicologe Meryem Kanmaz deed een aantal opmerkelijke uitspraken tijdens haar slotbeschouwingen op de studiedag “Hoe samen verder?” Kanmaz heeft Turkse roots en groeide zelf op in een concentratiewijk in Beringen. We zochten haar op voor een uitgebreider interview in haar kantoor in Schaarbeek, waar ze werkt voor het Expertisecentrum voor Islamitische Culturen in Vlaanderen.

Yes, we can...

Wat ik vond van de studiedag over het dichten van de interculturele kloof? Het is goed dat zulke initiatieven bestaan. Je ontdekt daar dat er toch heel wat gedaan wordt. Jammer dat het niet meer uitgedragen wordt. Goesting geven is belangrijk. Het gevoel geven dat het mogelijk is om aan verandering te werken: ‘Yes, we can!’

Het belangrijkste is misschien nog wel dat er mensen nieuwe ervaringen opgedaan hebben in zulke interculturele initiatieven. Het gaat vaak om processen die jammer genoeg niet altijd erkend worden door het beleid omdat het beleid vooral productgericht denkt.

Bonding : een noodzakelijke tussenstap ?

Een beschermende gemeenschap is soms wel nodig als tussenstap om naar buiten te treden. Nog belangrijker dan het intercultureel samenleven is het samenleven als verantwoordelijk burger, als niet geïsoleerd individu in een netwerk. Ik heb liever dat een Turkse vrouw een andere Turkse vrouw ontmoet dan dat ze niemand ontmoet. De mens is een sociaal wezen. Het is belangrijk in een netwerk te leven. Het is ideaal dat het netwerk breder is. Dat geeft je meer tools maar niemand van ons zit in veel netwerken. We moeten stoppen mensen te willen dwingen om deel uit te maken van netwerken waar ze niets mee hebben. Wij doen dat ook niet. We gaan in onze vrije tijd ook niet iets doen met iemand waarmee we weinig gemeenschappelijk hebben.

Gemeenschappelijke ruimtes creëren zonder ontmoeting als doelstelling

Om interculturele ontmoeting te creëren, moet je permanente structuren hebben waar mensen binnen en buiten kunnen lopen, plekken waar ze moeten zijn om hun burgerrol te vervullen en niet specifiek om contact en ontmoeting te creëren. Je gaat niet naar iets als het je niet interesseert. Bovendien hebben mensen vandaag weinig tijd, ook de vrouwen die thuis zitten. Kinderen kunnen een gemeenschappelijke factor zijn. Ze spelen samen in het park en dit creëert een andere dynamiek in de wijk.

Je moet vertrekken vanuit plaatsen waar mensen elkaar al ontmoeten (vb. schoolpoort, werk, winkels, markten) om geen extra drempels te creëren. Anderzijds moeten minderheden bestaande ‘witte’ ruimtes ook meer gaan inpalmen.

Alternatieve publieke ruimtes

De dominante publieke ruimtes zijn wit en mannelijk en laten de ontwikkeling van een nieuwe identiteit niet toe. Daarvoor is het nodig alternatieve ruimtes te creëren. De vrouwenbeweging is zo een voorbeeld. Het gaat niet enkel om fysieke maar ook om mentale ruimte. Volgens mij kunnen kleinschalige projecten hieraan bijdragen: ruimtes creëren die ook aantonen dat het anders kan. Identiteit wordt immers gemaakt in relatie tot wat men kent en in relatie met de ander en de omgeving.

In kleinschalige projecten wordt ook een bepaalde invulling, een notie van burgerschap en samenleving meegegeven. In die zin zijn ze heel belangrijk

Beringen-Mijn vroeger en nu

Vroeger was Beringen-Mijn ook een migrantenbuurt, maar het was heterogeen in zijn zwart zijn. In de jaren '70, toen ik er ben opgegroeid, was het een veel plezierigere omgeving. Mijn beste vriendinnen waren Italiaans en Algerijns en onze burens waren Belgen.

De mijn was destijds een gemeenschappelijke factor. Als een vader de nacht deed, werd overdag niet in die tuin gespeeld. We hadden een gelijkaardig leven.

Vandaag is het leven in Beringen-Mijn anders. Door het sluiten van de mijnen is de werkloosheid toegenomen en de gemeenschappelijke bindplaats is wegge gevallen. Iedereen die kon weg trekken, heeft dat gedaan. Veel Italianen zijn weg getrokken en er heeft een homogenisering plaats gevonden van Turkse bewoners. Er is ook de opkomst van de eigen media waardoor de band met het land van herkomst versterkt wordt.

Een verplicht spreidingsbeleid, dat kan je niet maken

Mensen moeten kunnen kiezen waar ze willen wonen. Er zijn verschillende factoren die maken dat men in een concentratiewijk woont. Het gaat niet enkel om de prijs maar ook het netwerk is belangrijk. Voor mijn zus met 6 kleine kinderen zou het heel moeilijk geweest zijn elders te wonen dan in de Waterstraat in Beringen omwille van het netwerk dat daar aanwezig is.

De vraag is eerder hoe wijken aantrekkelijker gemaakt kunnen worden. In Limburg liggen veel sociale woonwijken erg geïsoleerd. Je kan bijna niet zonder wagen. Er moeten voorzieningen uitgebouwd worden. Een sociale woonwijk kan niet enkel uit huizen bestaan. Het zou ook goed zijn dat de interne diversiteit toeneemt. Als ze kinderen laten studeren, ontstaat er een nieuwe middenklasse. Je ziet een hele verandering van mentaliteit. Mensen die geen huis meer kopen in Turkije maar hier een huis kopen. Turkse jongeren die niet naar Turkije op vakantie gaan maar bijvoorbeeld naar Spanje.

Elke vorm van diversiteit is welkom. Hoe groter de gemeenschap, hoe meer diversiteit er zal zijn. In Limburg is er veel sociale controle omdat de Turkse gemeenschap er klein is. In Berlijn zijn de Turkse jongeren bijvoorbeeld veel vrijer.

Concentratiescholen zijn niet per definitie slecht

Er zijn heel wat scholen waar concentratie helemaal geen nadeel is, Europese scholen, Joodse scholen,... Een ander goed voorbeeld is het Lucernacollege. Op deze school hebben we weliswaar te maken met een Turkse middenklasse, maar ze toont aan dat concentratiescholen op zich geen probleem zijn en zelfs een elite kunnen creëren. Concentratiescholen worden pas problematisch wanneer je de sociaal-economische achterstelling als versterkende factor hebt.

Een tribunaal voor het onderwijs

In onze scholen zou niemand mogen slagen die onvoldoende Nederlands kent. En toch zie ik dat gebeuren. Het onderwijs faalt! Er zou een soort tribunaal voor het onderwijs georganiseerd moeten worden, want er worden jongeren de wereld ingegooid zonder te beschikken over de belangrijkste tools die nodig zijn om in deze complexe samenleving te kunnen functioneren. We zouden dit niet mogen pikken.

Als er eindtermen vooropgesteld worden, moeten die door iedere leerling behaald worden. Als dat niet lukt, moet niet de jongere overboord gegooid worden, maar moet het systeem aangepast worden, eventueel elk jaar opnieuw. Je moet als maatschappij de jeugd een toekomstperspectief bieden.

Quota voor de arbeidsmarkt

Als je de werkloosheidscijfers ziet, 6 % autochtonen en 27 % allochtonen, rechtvaardigt dit tijdelijke maar drastische maatregelen. Ik ben voor het invoeren van quota op de arbeidsmarkt.

Problemen verdwijnen niet door kennis van de Nederlandse taal

De gebrekkige kennis van Nederlands bij migranten wordt overmatig geïdealiseerd. Ook als je dezelfde taal spreekt, kan je het gevoel hebben dat een bepaalde groep domineert. Het discours dat het door de taal misloopt, kan je niet blijven volhouden. Alsof daarmee alle problemen opgelost zouden worden. Taal is slechts één element en daarom reageer ik zo heftig. De meeste problemen vandaag situeren zich bij de jeugd en daar is de taal niet het probleem. Vroeger, in de jaren '70, spraken onze ouders ook nauwelijks Nederlands, maar toen had de taal die problematische dimensie niet omdat andere factoren zoals onderwijs en tewerkstelling positief waren.

Als Turkse pleit ik er wel voor om de Nederlandse taal te leren, zowel voor je eigen emancipatie als voor verantwoord burgerschap. Maar dat is mijn notie van burgerschap. Die is vrij uitgebreid en die kan je niet aan iedereen opleggen.

Hoe kan de motivatie om Nederlands te leren geprikkeld worden ?

Taal is een middel om dingen gedaan te krijgen en als je dat in het Turks kunt, heb je geen andere taal nodig. De belangrijkste reden dat men geen Nederlands leert, is het kleine netwerk van veel mensen. Als het netwerk groter wordt, moet men Nederlands leren. Turken hebben nooit een 2de taal moeten leren en van huis uit zijn ze ook niet met verschillende talen opgegroeid. Voor het werk dat veel Turkse vrouwen doen, heb je ook geen kennis van de Nederlandse taal nodig.

Je moet contactmomenten hebben waar het nodig is om de taal te leren, waarbij je voelt dat je zonder de kennis van de Nederlandse taal niet verder kan. Bepaalde projecten dragen bij aan het vergroten van het netwerk en kunnen op die manier misschien een prikkel zijn.

Huwelijks migratie op zich is niet het probleem

De problematiek van de taal is zeker niet het gevolg van de huwelijksmigratie. Huwelijksmigratie hebben we altijd gehad en de 2de generatie heeft geen taalprobleem. Het probleem is eerder dat de Nederlandse taal niet meer in de publieke ruimtes gesproken wordt. Vroeger was het Nederlands aanwezig in de buurt, op het speeltuin, op het werk, op de school. Het debat moet open getrokken worden en als de andere factoren er zouden zijn, zou huwelijksmigratie geen probleem zijn. Ik zou durven zeggen dat je door huwelijksmigratie zelfs mensen met een meer open geest naar hier krijgt. Als ze echter opgesloten blijven binnen de eigen Turkse gemeenschap is dat niet goed.

De gemeenschappen waarin we hier leven, zijn zoveel kleiner. Opgroeien in Beringen-mijn of Istanboel is heel iets anders.

Het probleem is dat de nieuwkomers nu geïsoleerd blijven en dan geven ze het op. Maar ik ken veel verhalen van nieuwkomers die dingen proberen te veranderen. Naar taal toe kan het een probleem zijn, maar dan moeten we er anders mee omgaan. Inburgeringscursussen en nadien actief verwijzen naar continuïteit. Soms verliezen we de oorzaak van het probleem uit het oog en doen we mee aan beschuldigen. Wij mogen wel trouwen met iemand uit het buitenland. We moeten maatregelen vinden waarbij iedereen dezelfde rechten heeft en waarbij er manieren gevonden worden om deze rechten te doen gelden.

Werk opent je horizon...? Een middenklasse discours!

Werk hebben komt ten goede aan je individuele ontplooiing, je sociaal netwerk... Dit is een discours van de middenklasse. Ik moet niet werken met een prikklok. Ongeschoolde arbeid doe je meestal enkel voor de centen. Als je daar dan op achteruit gaat is het moeilijk een motivatie te vinden om toch te gaan. Alleenstaande vrouwen verliezen eerder geld met te gaan werken. Want je moet dan zorgen voor kinderopvang, je eet anders, het huishouden is een chaos... Voor het prestige moet je het ook niet doen en bijdragen aan je ontplooiing doen de meeste ongeschoolde jobs ook niet. Het is niet dat de mensen niet vooruit willen. Kijk maar naar de fruitpluk waar veel allochtonen aan deelnemen. Dit is flexibeler en te regelen met de kinderopvang. De intentie om te werken is er wel en de vrouwen hebben zeker ambitie, maar kiezen in veel gevallen voor het klassieke rollenpatroon.

Confrontatie als weg naar integratie? Eerst elkaars verhaal leren kennen!

Waarom provoceren? Je moet conflicten niet uit de weg gaan. Je moet ze eerder benoemen dan wegmoffelen, maar ze bewust opzoeken vind ik een beetje erover.

Je moet mensen aanspreken vanuit hun kracht, vanuit wat ze kunnen aanbieden aan de maatschappij en niet vanuit hun problemen. Anders heb je geen evenwaardige positie.

Je kan elkaar niet gewoon ontmoeten en provoceren. Er moeten voorwaarden gesteld worden. Je moet dezelfde kaders hebben, je moet elkaar en elkaars verhaal kennen.

Je kan dat misschien wel doen met intellectuelen wanneer het gaat om een abstract discours, maar niet wanneer het gaat over je dagdagelijks leven. Als je kijkt naar oorlogen, trauma's die mensen mee maken, dan heb je eerst een fase nodig van erkenning van lijden en pijn. Er moet eerst geluisterd worden naar elkaars verhaal. Je moet eerst weten waar het over gaat, wat de ander heeft mee gemaakt. Je moet de pijn kunnen duiden en pas dan kan je de volgende stap zetten. Onze verhalen zijn nog onvoldoende gekend. We kennen elkaars keuken, maar we kennen het verhaal erachter niet. Zo komt ook het Turks erfgoed bijvoorbeeld veel te weinig aan bod in het Limburgs verhaal en het Limburgs verhaal komt onvoldoende aan bod in het Vlaams verhaal. Het gaat om het (er)kennen van je geschiedenis in de verhalen die verteld worden, het gaat om elkaars collectief verhaal.

En wat nu met de kleinschalige ontmoetingen ...

Ik zou eerder focussen op samenwerking en ondersteuning dan op ontmoeting as such. Dan ontmoet je elkaar ook en leer je elkaar kennen. In het verleden werden te veel initiatieven cultureel ingevuld en werd er te veel gefocust op het verschil. Verschillen zijn inherent aan de samenleving.

Met ontmoeting ga je soms ver in het privéleven van mensen. Ik wil de vrijheid hebben om voor een homogene vriendenkring te mogen kiezen zonder op de vingers getikt te worden. De eerste 2 stappen van de bindingsladder, elkaar ontmoeten en leren kennen, zouden moeten voortvloeien uit de laatste 2 stappen.

Je moet ook rekening houden met het politieke klimaat. Ik wil de stoom van cultuur en verschil eraf halen. Ik denk dat het nu tijd is om terug te focussen op hetgeen we gemeenschappelijk hebben.

Interview: Sabine Meyers & Peter Meeuwissen